

รูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่เหมาะสมกับชุมชนพุทธมณฑล

อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ทวี เชื้อสุวรรณทวี* และคณะ

บทคัดย่อ : การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และพลวัตของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (Community based rehabilitation: CBR) ของอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และมีวัตถุประสงค์ย่อย 3 ประการได้แก่ 1) เพื่อศึกษาลักษณะการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการของชุมชนพุทธมณฑล 2) เพื่อศึกษาเงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการของชุมชนพุทธมณฑล 3) เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่เหมาะสมกับชุมชนพุทธมณฑล และเขียนเป็นแผนแม่บท (Master plan) ในการช่วยเหลือ บริการคนพิการ ทีมวิจัยหรือ ผู้ร่วมโครงการวิจัยเป็นผู้ที่อยู่อาศัย หรือ ทำงานอยู่ในชุมชนของอำเภอพุทธมณฑลมีจำนวนทั้งหมด 15 คน ประกอบด้วยคนพิการ ชาวบ้าน/สมาชิกชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน พยาบาล ครู อาจารย์ซึ่งเป็นหัวหน้าทีมวิจัย ทั้งหมดเข้ามาร่วมวิจัย โดยการติดต่อพูดคุยจากหัวหน้าทีมวิจัยเป็นการส่วนตัว และการบอกต่อๆเชิญชวน ต่อๆ กันไป (Snow ball sampling) โดยความสมัครใจ การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 ส่วนใหญ่ๆ ส่วนแรก คือ ข้อมูลของคนพิการในชุมชนและบริบททั่วไปของชุมชน ใช้แบบสำรวจ การจดบันทึกจากเยี่ยมคนพิการและครอบครัวในพื้นที่ การจัดทำประชาวิจารณ์ การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิที่มีอยู่ ส่วนที่สองคือ ข้อมูลที่เกี่ยวกับความคิดเห็น ความเข้าใจต่องาน CBR พลวัต การเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นของผู้เข้าร่วมโครงการ 15 คน ใช้การบันทึกเทปการประชุมกลุ่ม แบบบันทึกการเรียนรู้ การสัมภาษณ์/ถ่ายวิดีโอทัศน์เป็นรายบุคคล การสังเกตแบบมีส่วนร่วม หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณ คือ ความถี่ ร้อยละ และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์แบบจำแนกประเภทข้อมูล (Typology analysis) และการตีความหรือข้อสรุปเชิงอุปนัย (Interpretation or Analytic induction) ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการของชุมชนพุทธมณฑลที่มีอยู่เดิมในอดีตนั้น ไม่ปรากฏเป็นหลักฐานให้เห็นเด่นชัด ต่อมาจนกระทั่ง ช่วงปี พ.ศ. 2540-44 มีการเคลื่อนไหวในการช่วยเหลือคนพิการในชุมชนแห่งนี้ ได้แก่ ประชาสงเคราะห์จังหวัดนครปฐม ร่วมกับชมรมคน

พิการจังหวัดนครปฐม ได้รณรงค์ให้คนพิการได้รับการจดทะเบียน คนอาจารย์ของ วิทยาลัยราชสุดาวิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล ได้จัด “ โครงการการสำรวจ และให้บริการปรึกษาและแนะแนวแก่คนพิการในอำเภอยะลา” โดยเป็นการติดตามเยี่ยมบ้านของคนพิการ การริเริ่มจัดตั้ง ศูนย์ประสานงานคนพิการประจำอำเภอยะลา โครงการการบริการปรึกษาฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน และ โครงการเครือข่ายช่วยเหลือผู้พิการในชุมชน ของโรงพยาบาลยะลา และมูลนิธิแพทย์ชนบท ตามลำดับ ซึ่งก็ทำให้คุณภาพชีวิตของคนพิการบางส่วนดีขึ้น โดยเฉพาะด้านกำลังใจ การให้คำแนะนำปรึกษา การส่งต่อประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คนพิการได้รับการสำรวจและอยู่ในความดูแลจาก 67 คนในปี พ.ศ. 2540 เพิ่มขึ้นเป็น 108 คนในปี พ.ศ. 2544 แต่อย่างไรก็ตามก็พบปัญหา อุปสรรคดำเนินงานอยู่โดยเฉพาะ การให้บริการที่ไม่ต่อเนื่อง การให้บริการไม่ทั่วถึง ขาดงบประมาณ และที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของคนองค์กร หน่วยงานในชุมชนมีน้อยมักริเริ่มและดำเนินการโดยนักวิชาชีพ นักวิชาการภายนอกชุมชนเป็นหลัก

2. ผลการดำเนินการภายหลังการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ด้านสถิติ จำนวนคนพิการ ที่มวิจัยได้สำรวจ ดำเนินการจดทะเบียนคนพิการที่ตกสำรวจ จากเดิม 108 คน เพิ่มขึ้นเป็น 179 คน หรือมีการสำรวจเพิ่มขึ้นร้อยละ 66 ของจำนวนคนพิการที่มีอยู่เดิม ซึ่งในจำนวนคนพิการดังกล่าว พบว่า เป็นคนพิการทางกายและการเคลื่อนไหว มากที่สุด คนพิการทางจิตใจและพฤติกรรมมีจำนวนน้อยสุด และตำบลคลองเป็นตำบลที่มีคนพิการมากที่สุด ด้านปัญหาและความต้องการของคนพิการ ที่นำไปสู่การกำหนดแผนแม่บทในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ จากการลงพื้นที่สำรวจ การจัดทำประชาพิจารณ์คนพิการและครอบครัว และการวิเคราะห์จากประวัติคนพิการร่วมด้วย พบว่า ปัญหาและความต้องการของคนพิการ จัดเป็น 7 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1) การช่วยเหลือทางการแพทย์ สุขภาพอนามัย 2) การพัฒนาด้านอาชีพ 3) การให้เบี้ยยังชีพหรือเงินสงเคราะห์ 4) การเยี่ยม การให้กำลังใจ และติดตามดูแลคนพิการอย่างต่อเนื่อง 5) การให้ความรู้/อบรมผู้ปกครองหรือคนพิการและทักษะการใช้ชีวิตประจำวันของคนพิการ 6) การพัฒนาทักษะทางสังคมและการมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน 7) ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัย เงื่อนไขที่ช่วยส่งเสริม ค้ำยัน CBR ได้แก่ 1) CBR คือ สนามการปฏิบัติการ และการเปลี่ยนผ่าน หรือการเกิดเจตคติทางบวกต่อกันระหว่างคนพิการและคนทั่วไป 2) ชุมชนยังคงหลงเหลือทุนทางสังคมและการให้คุณค่ากับการมองเห็นความทุกข์ยากของคนอื่น เป็น สิ่งที่ต้องช่วยกันแก้ไข มีความเป็นสาธารณะและร่วมรับผิดชอบ 3) ชุมชนยังคงหลงเหลือความเป็นมิตร ความสมานฉันท์ต่อ CBR และ คนนอก (Outsiders) ที่เข้าไปเกี่ยวข้อง 4) มีคณะทำงานและแผนแม่บทด้านการช่วยเหลือคนพิการที่ชัดเจน 5) มีสถาบันการศึกษา

มหาวิทยาลัยสนับสนุนด้านวิชาการและองค์ความรู้ด้านคนพิการและความพิการ และ ปัจจัย
 เงื่อนไขที่ท้าทาย เป็นปัญหาอุปสรรค อาจทำให้งาน CBR ล้มเหลว ได้แก่ 1) ความเชื่อ
 หรือเจตคติทางลบ ต่อคนพิการของคนส่วนใหญ่ในชุมชน 2) ความไม่พร้อมในด้านทักษะ ความรู้
 ของชุมชนในการทำงาน CBRรวมถึงความเชื่อถือระหว่างกันของคนในชุมชน 3) ด้านเศรษฐกิจ
 และกระแสนิยมที่ทำให้ผู้คนคำนึงถึงความเป็นปัจเจกมากกว่าความเป็นส่วนรวม 4)ด้าน
 การเมือง การขาดดุลยภาพระหว่างอำนาจประชาชน กับนักการเมืองท้องถิ่น 5) ขาดงบประมาณ
 การมีส่วนร่วม และการเห็นความสำคัญของงาน CBR ของคนในชุมชนยังมีน้อย

3. แนวทางและแผนแม่บท (Master plan) การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็น
 ฐานที่เหมาะสมกับชุมชนพุทธมณฑล : จากปัญหาและความต้องการทั้ง 7 ประการนี้ จึงนำไปสู่
 การกำหนดเป็น “ แผนแม่บทการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ของอำเภอพุทธมณฑลที่สำคัญได้ 6
 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) ด้านสุขภาพกาย-จิต 2) ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และอาชีพ 3) ด้าน
 การศึกษา 4) ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม 5). ด้านสังคม 6). ด้านสิทธิทางการเมืองและการ
 ปกครองในฐานะพลเมืองของประเทศ

The Appropriate Strategies on Community -Based Rehabilitation
for Putthamonthon District, Nakompathom Province.

Tavee Cheausuwantavee* et.al.

Abstract: Participatory action research (PAR) was conducted in order to explore features of community-based rehabilitation (CBR) in terms of existing helps or rehabilitation services for persons with disabilities (PWDs), factors or conditions influencing on success and failure of CBR, establishment an appropriate master plan of CBR for Puttamonton district, Nakompatom province. The 15 voluntary researchers were invited to participate with snow ball sampling. They were 4 PWDs, 5 community members, 2 community leaders, 2 professionals, a project assistance and a project leader. Field visits, interviews, studying from secondary data and providing public hearing for PWDs and their families were the main data collections. Both quantitative analysis as frequency and percentage including qualitative analysis as typology and interpretation approach were used. The research results revealed that no more helps or rehabilitation services were available for PWDs in community. Until B.E. 2540, some movements of PWDs and professionals were done in terms of disability register and mental supports and rehabilitation referral services. Unfortunately, these helps and services were not only outreach services, but also were run by outsiders and lack of community concerns. After conducting this research, totaling 179 of PWDs were identified and recorded. In this regard, promoting positive attitudes of community toward PWDs, collective consciousness of some community members, occurring of particular committee of CBR, and academic support of Ratchasuda College were identified as the main positive factors for CBR sustainability. In contrast, negative attitudes toward PWDs, lack of knowledge, and concerns of majority of community members were also identified as the main negative factors for CBR failure. Problems and needs of PWDs and their families including health services, occupational and financial supports, psychological supports, skills and knowledge for rehabilitation, equality and participation in community activities, education promotion were also identified. According to these preliminary data and community context, a comprehensive master plan of CBR for Putthamonthon District was established with in community learning and participation.